

**ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»**

Кафедра гуманітарних та економічних дисциплін

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

(назва навчальної дисципліни)

напряму підготовки 6.030309 Облік і аудит,

(шифр і назва напряму підготовки)

0305 Економіка та підприємництво,

форма навчання денна

(Шифр за ОПП СГП 4)

Кіровоград – 2015 рік

Навчальна програма з дисципліни «Економіка підприємства» для студентів для спеціальності 6.030509 «Облік і аудит» напряму підготовки 0305 «Економіка і підприємництво».

Розробив: старший викладач кафедри гуманітарних та економічних дисциплін Коцюрба О.Ю.

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри гуманітарних та економічних дисциплін.

Протокол від 27 серпня 2015 року № 1

Завідувач кафедри Ігнат'єв В.А.
(підпис)

27 серпня 2015 року

Схвалено Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від 9 вересня 2015 року № 1

9 вересня 2015 року Голова Г. Ю. Шаркова

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: 0305 “Економіка і підприємництво”	Нормативна
	Напрями підготовки: 6.030509 «Облік та аудит»	
Модулів – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Рік підготовки: 2-й
Загальна кількість годин – 144		Семестр 4-й
		Лекції 32 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 6		Практичні, семінарські 16 год.
		Лабораторні - год.
		Самостійна робота 96 год.
		Індивідуальні завдання: -
	Вид контролю: екзамен	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Потенціал економічного зростання держави визначається ефективністю функціонування виробництва. Головними господарськими завданнями промислового підприємства є вдосконалення асортиментної політики, швидке реагування на зміни суспільних потреб, досягнення фінансової стабільності. Реалізація практичних рішень у цих сферах визначає стійку позицію підприємства в динамічному конкурентному середовищі та потребує глибоких економічних знань.

Економіка підприємств – це наука про ефективність виробництва, шляхи і методи досягнення підприємством найкращих результатів при найменших витратах.

Курс «Економіка підприємства» є базовою загальноекономічною дисципліною для майбутніх інженерів-механіків, оскільки охоплює усі ключові розділи прикладної економіки, організації та забезпечення ефективного господарювання на рівні підприємства.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Економіка підприємства» – опанування студентами основних розділів прикладної економіки, ознайомлення з методами організації ефективного господарювання на рівні основної ланки суспільного виробництва – підприємства, набуття необхідної сукупності теоретичних та практичних знань з управління виробництвом на сучасному етапі розвитку ринкової економіки.

Завдання для викладача: спираючись на сучасні наукові джерела, статистичну базу, власні знання і економічну ерудицію знайти ефективні засоби донесення до студентів змісту навчальної дисципліни, створити умови повноцінного засвоєння ними навчального матеріалу у межах відведеного для цього часу. Викладач самостійно обирає методичні підходи щодо досягнення поставленої мети вивчення дисципліни, віддаючи перевагу тим або іншим підручникам і посібникам, надає з цього приводу відповідні рекомендації студентам.

Завдання для студента – у межах часу, відведеного на вивчення навчальної дисципліни, керуючись отриманою від лектора і асистента навчальною інформацією (наданою відповідно до даної робочої програми), засвоїти теоретичний матеріал курсу, навчитись аналізувати і розв'язувати теоретичні і практичні завдання щодо забезпечення ефективної функціонування підприємства, вирішувати прикладні питання економіки, організації та управління виробництвом, знаходити резерви підвищення його ефективності.

Вивчивши курс «Економіка підприємства» студент повинен **знати** принципи та шляхи забезпечення конкурентоспроможної, високопродуктивної і високоприбуткової діяльності підприємств усіх форм власності в умовах сучасного ринкового господарства, а також **уміти** застосовувати необхідні для цього методи і стимули, способи аналітичних розрахунків та економічних обґрунтувань.

Економіка підприємства є складовою частиною комплексу соціальних, економічних і математичних наукових дисциплін. Її вивчення базується на попередньо засвоєних студентами дисциплінах: макроекономіка, мікроекономіка, політекономія. Забезпечуючими дисциплінами по відношенню до «Економіки підприємства» є також теорія фірми, філософія, соціологія, маркетинг, логістика, дисципліни математичного, статистичного та інформаційного циклів.

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Підприємство у сучасній системі господарювання

Тема 1. Предмет та методологія курсу «Економіка підприємства»

Походження терміну «економіка» та його значення. Об'єкт і предмет економіки підприємства як наукової дисципліни. «Економіка підприємства» як складова частина комплексу економічних і математичних наукових дисциплін. Її вертикальні і горизонтальні зв'язки з іншими науковими дисциплінами. Забезпечуючи і забезпечувані по відношенню до економіки підприємства наукові дисципліни. Методологія вивчення курсу та її основи.

Тема 2. Підприємство як суб'єкт господарювання

2.1. Підприємство як відкрита економічна система. Ринкова модель підприємства. Структура його зовнішнього оточення.

2.2. Поняття, цілі й напрямки діяльності підприємства. Поняття підприємства як організаційно виокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Місія і цілі діяльності підприємства. Головні напрями діяльності підприємства (маркетингова, інноваційна, виробнича, економічна та соціальна діяльність; післяпродажний сервіс).

2.3. Правові основи функціонування підприємства. Юридичні акти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства. Господарський Кодекс України, зміст його основних розділів, перелік регламентованих ним питань. Статут підприємства. Генеральна тарифна угода. Колективний договір. Інші правові документи, що регулюють окремі напрями діяльності підприємства.

2.4. Класифікація підприємств. Практичне значення класифікації підприємств. Виокремлення підприємств за окремими ознаками: мета і характер діяльності; форма власності майна; належність капіталу; правовий статус і форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності; технологічна (територіальна) цілісність і ступінь підпорядкування; розміри за чисельністю працівників.

2.5. Структура підприємств. Поняття загальної та виробничої структури підприємства. Види виробничої структури за певними ознаками (цехова, безцехова, корпусна, комбінатська, технологічна, предметна, змішана) і чинники її формування.

2.6. Добровільні та інституційні об'єднання підприємств. Об'єктивна обумовленість та економічно-соціальна доцільність різних за принципами і цілями об'єднання підприємств виробничої і невиробничої сфер діяльності. Сучасні форми добровільного та інституційного об'єднання підприємств (асоціації, консорціуми, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги та ін.). Мета їх створення, особливості та ефективність діяльності.

Тема 3. Виробнича програма підприємства

3.1. *Продукція як основний результат діяльності підприємства.*

Вироблена продукція (надана послуга) як конкретний продукт праці, результат діяльності виробничих та інших господарських систем. Класифікація продукції: за економічним призначенням та роллю у процесі суспільного виробництва; за ступенем готовності до процесу споживання.

3.2. *Сутність, значення та основні етапи розробки виробничої програми.*

Сутність виробничої програми як комплексного завдання з випуску та реалізації продукції. Її значення як провідного розділу плану підприємства. Умови та завдання оптимізації виробничої програми. Етапи її розробки.

3.3. *Показники виробничої програми.* Номенклатура та асортимент продукції (послуг). Показники обсягу продукції (послуг): натуральні, трудові, вартісні. Товарна, валова, реалізована, чиста продукція, незавершене виробництво. Їх сутність, значення та сфера застосування.

Тема 4. Основні виробничі фонди

4.1. *Сутність та види капіталу.* Капітал як головна сума коштів на започаткування та здійснення діяльності. Сутність авансованого, основного та оборотного капіталу. Його класифікація за джерелами формування.

4.2. *Характеристика матеріальних активів (виробничих фондів та іншого майна).* Матеріальні активи як сукупність виробничих фондів та іншого майна підприємства. Склад і взаємозв'язок засобів виробництва і виробничих фондів. Виробничі фонди як вартісна категорія. Поділ виробничих фондів на основні та оборотні. Відмінні ознаки і сутнісна характеристика основних та оборотних фондів. Практичне значення основних та оборотних фондів для здійснення процесу виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг).

4.3. *Класифікація та структура основних фондів.* Класифікація основних фондів за характером участі у процесі розширеного відтворення. Майно соціального призначення. Класифікація основних фондів за специфікою виробничого призначення. Поділ основних фондів за роллю у процесі виробництва (на активні та пасивні). Структура основних фондів, чинники і тенденції її динаміки на підприємстві.

4.4. *Оцінка основних фондів.* Види оцінки основних фондів, сфера їх використання. Первісна і відновлена, повна та залишкова вартість основних фондів. Ліквідаційна вартість основних фондів.

4.5. *Спрацювання, амортизація і відтворення основних фондів.* Характеристика процесу відтворення основних фондів. Фізичне (матеріальне) та економічне спрацювання основних фондів. Види фізичного спрацювання та техніко-економічного старіння засобів праці та форми їх усунення. Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення (реновацію) основних фондів. Методи прямолінійної (рівномірної) та прискореної амортизації засобів праці.

4.6. *Ефективність відтворення і використання основних фондів.* Економічне і соціальне значення підвищення ефективності відтворення та використання основних фондів підприємства. Системи показників ефективності

відтворення засобів праці; рівня використання окремих видів і всієї сукупності основних фондів. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних фондів підприємства.

Тема 5. Оборотні фонди та оборотні кошти підприємства

5.1. *Склад і структура оборотних фондів підприємства.* Елементний склад оборотних фондів, характеристика виробничих запасів, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Виробничо-технологічна (стадійна) структура оборотних фондів. Показники та шляхи кращого використання матеріальних ресурсів. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.

5.2. *Оборотні кошти та джерела їх формування.* Фонди обігу. Сутнісна характеристика оборотних коштів. Обслуговування оборотними коштами сфер виробництва та обігу. Період обороту оборотних коштів. Їх класифікація за джерелами формування.

5.3. *Нормування (управління) оборотних коштів.* Нормовані та ненормовані оборотні кошти. Методи розрахунку нормативів оборотних коштів. Обчислення нормативів оборотних коштів у виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції. Визначення загального нормативу оборотних коштів для підприємства.

5.4. *Показники оборотності (ефективності використання) оборотних коштів.* Основні показники рівня ефективності використання оборотних коштів: коефіцієнти оборотності і завантаження, тривалість одного обороту в днях; методика їх обчислення. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів. Проблеми нестачі оборотних коштів і поповнення їх обсягів до нормативного рівня за умов кризової економічної ситуації на підприємстві.

Тема 6. Нематеріальні ресурси та активи підприємства

6.1. *Нематеріальні ресурси.* Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їхній вплив на конкурентоспроможність його продукції на ринку. Інформація як особливий суспільний ресурс. Види об'єктів інтелектуальної власності. Сучасні інформаційні технології і програмні продукти. Характеристика об'єктів промислової власності: винаходів, промислових зразків, корисних моделей, товарних знаків і знаків обслуговування, зазначення місця походження товару, способів захисту від недобросовісної конкуренції. Об'єкти, що охороняються авторським та суміжними правами. Інші нетрадиційні нематеріальні ресурси підприємства (ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, гудвіл).

6.2. *Нематеріальні активи.* Поняття та елементний склад нематеріальних активів. Форми правового захисту різних об'єктів інтелектуальної власності. Патенти на право користування об'єктами промислової власності.

6.3. *Реалізація права власності на нематеріальні ресурси.* Ліцензійна угода. Ліцензії та їхні види. Способи розрахунків за ліцензією.

6.4. Оцінка вартості та амортизація нематеріальних активів. Підходи до визначення вартості окремих об'єктів інтелектуальної власності. Визначення норм і сум амортизації нематеріальних активів.

Модуль 2. Управління трудовими ресурсами підприємства та результати виробництва

Тема 7. Персонал та продуктивність праці

7.1. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства. Тлумачення економічних термінів: трудові ресурси, кадри, персонал, трудовий потенціал. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Виокремлення і характеристика робітників за рівнем кваліфікації. Особливості структури персоналу підприємств та організацій різних типів, розмірів і форм власності. Тенденції динаміки структури персоналу в окремих галузях та сферах діяльності.

7.2. Визначення чисельності окремих категорій працівників. Чинники, які мають враховуватися у процесі розрахунків необхідної чисельності персоналу фірми. Визначення чисельності її працівників управління, спеціалістів і службовців для підприємств різних розмірів, форм власності та сфер діяльності. Методи розрахунку чисельності окремих категорій робітників виробничих підприємств. Обґрунтування раціональної структури персоналу підприємств різних типів та інфраструктурних організацій.

7.3. Кадрова політика і система управління персоналом. Поняття та особливості системи управління персоналом підприємств та інших суб'єктів господарювання. Її функціональні підсистеми. Джерела набору персоналу. Трудовий договір (контракт).

7.4. Оцінка персоналу. Сучасні вимоги до ділових якостей різних категорій персоналу. Адаптована до ринкових умов господарювання система формування та набору різних категорій персоналу. Методи оцінки і відбору працівників для підприємств та інших суб'єктів господарювання. Оцінка ділових якостей керівників і менеджерів. Форми та ефективність підготовки, перенавчання і підвищення кваліфікації кадрів.

7.5. Продуктивність праці персоналу. Продуктивність праці як економічна категорія. Різноманітність підходів до визначення та можливі методи розрахунку продуктивності праці на підприємствах виробничої сфери. Показники рівня продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники зростання продуктивності праці. Прогнозування рівня продуктивності персоналу на підприємстві. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання.

Тема 8. Мотивація та оплата праці

8.1. Мотивація трудової діяльності працівників. Поняття системи мотивації праці. Концептуальні характеристики багатофакторних моделей мотивації трудової діяльності, що ґрунтуються на теоріях справедливості, очікування та потреб. Вимоги щодо формування системи мотивації праці на рівні підприємства. Класифікація методів мотивації. Фундаментальні принципи регулювання поведінки працівників. Алгоритм регулювання поведінки окремих категорій персоналу залежно від результативності діяльності.

8.2. Політика оплати праці. Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Основні функції заробітної плати (відтворювальна, стимулююча, регулювальна, соціальна) та їх реалізація. Державна політика оплати праці. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту. Політика оплати праці підприємств, організацій та інших первинних суб'єктів господарювання. Закон України «Про оплату праці» (1995 р.). Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різнорівневих тарифних угод. Регулювання оплати праці на основі колективного договору. Основи організації оплати праці на підприємствах.

8.3. Тарифно-посадова система оплати праці. Основні її елементи (тарифно-кваліфікаційні довідники; кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців; тарифні сітки; схеми посадових окладів або єдина тарифна сітка).

8.4. Форми та системи оплати праці. Дві форми заробітної плати, що базуються на тарифній системі, - відрядна та почасова. Умови їх використання. Основні системи оплати праці у рамках даних форм заробітної плати (відрядної: пряма відрядна, непряма відрядна, відрядно-преміальна, відрядно-прогресивна, акордна; почасової: проста почасова, почасово-преміальна, за посадовими окладами. Права засновників щодо вибору форм і систем оплати праці. Сучасні тенденції у застосуванні форм заробітної плати. Колективні форми організації та оплати праці.

8.5. Безтарифна форма оплати праці. Фактори, що визначають величину заробітної плати: кваліфікаційний рівень працівника, коефіцієнт його трудової участі та фактично відпрацьований час. Підходи до їхнього встановлення.

8.6. Участь працівників у прибутках підприємства. Сутність і стимулююча роль участі працівників фірми в її прибутках (доходах). Системи участі працівників у прибутках за результатами сукупної діяльності і на основі відносин власності. Характеристика та ефективність окремих систем участі персоналу фірми у прибутках. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках (доходах) і власності приватизованих підприємств.

Тема 9. Витрати та ціни на продукцію (послуги)

9.1. Витрати та собівартість продукції (послуг). Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник. Включення поточних витрат виробництва до собівартості продукції (послуг). Сутність та значення показника «собівартість продукції». Відповідність між дійсними

витратами підприємства на виробництво та реалізацію продукції та її собівартістю.

9.2. Сукупні витрати підприємства та собівартість загального обсягу продукції. Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Практичне значення та порядок розробки кошторису виробництва залежно від стадії і форми передбачення, наявності інформаційної бази, розміру підприємства. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції. Витрати на одиницю обсягу товарної продукції.

9.3. Собівартість окремих виробів Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Особливості калькуляції одиниці продукції, виготовлюваної з комплексної сировини і внаслідок товарообмінної операції (бартеру). Прогнозування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння виробництва; можливі методи прогнозування: питомих витрат, баловий, агрегатний, кореляційний.

9.4. Класифікація витрат та види собівартості. Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками: за ступенем однорідності (однoelementні (прості) і комплексні); за способом віднесення на собівартість продукції (прямі і непрямі); за ознакою залежності від обсягу виробництва (постійні і змінні). Способи розподілу непрямих витрат. Види собівартості продукції (технологічна, цехова, виробнича, повна).

9.5. Аналітичні аспекти співвідношення змінних та постійних витрат. Критичний обсяг виробництва продукції («точка беззбитковості»), графічний та аналітичний методи знаходження. Зміна критичного обсягу виробництва продукції під впливом окремих чинників.

9.6. Стратегія і шляхи зниження поточних витрат. Обґрунтування і вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України. Стратегічні напрями регулювання поточних витрат на різногалузевих підприємствах. Групи шляхів (чинників) зниження поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення організації виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва і підвищення якості продукції. Методика визначення впливу окремих (сукупності) техніко-економічних чинників на зміну (зменшення, збільшення) поточних витрат.

9.7. Ціни на продукцію (послуги), види цін. Поняття, роль і функції ціни у ринковій економіці. Види цін (тарифів) і сфери їх застосування. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо. Визначення ціни на основі зворотної калькуляції. Система знижок і доплат до базової ціни. Граничні ціни на окремі види продукції. Можливі напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

Тема 10. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності

10.1. Зміст і форми фінансової діяльності підприємства. Напрями діяльності підприємства з формування та раціонального використання фінансових коштів. Класифікація джерел фінансування. Складання фінансового плану підприємства. Обчислення необхідних обсягів власного капіталу і позикових коштів.

10.2. Формування й використання прибутку підприємства. Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Види прибутку. Джерела формування прибутку і доходу підприємства. Валовий, чистий та реінвестований прибуток. Маржинальний дохід. Загальноприйнята практика використання прибутку підприємства. Визначення суми прибутку до оподаткування. Зростання прибутковості фірми під впливом дії окремих чинників. Рівень прибутковості підприємств різних галузей економіки України.

10.3. Рентабельність ресурсів і продукції. Рентабельність як відносний показник ефективності роботи підприємства. Методика обчислення рентабельності: виробничих фондів; сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу. Рентабельність обсягу товарної продукції (продажу) та окремих виробів. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах.

10.4. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Тлумачення і важливість оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Основні напрями діяльності, що забезпечують певний фінансово-економічний стан підприємства. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Групи показників для оцінки прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності, методи їх обчислення. Економічний ефект, диференціал (фінансовий леверидж) і коефіцієнт плеча фінансового важеля. Накопичення обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

10.5. Сутнісна характеристика і вимірювання ефективності виробництва. Економічна сутність і загальний методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва, господарської діяльності підприємства. Змістова характеристика видів ефективності: за наслідками - економічної та соціальної; за місцем отримання ефекту - локальної (госпрозрахункової) та народногосподарської; за ступенем збільшення ефекту - первісної та мультиплікаційної; за метою визначення - абсолютної та порівняльної. Критерії ефективності виробництва. Принципи формування системи показників ефективності виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємства. Система показників ефективності виробництва (узагальнююча); показники використання праці (персоналу), виробничих фондів, фінансових коштів. Методичні підходи до оцінки соціальної ефективності діяльності підприємства.

10.6. Чинники підвищення ефективності виробництва. Класифікація чинників підвищення ефективності виробництва за певними ознаками: джерелами зростання; напрямками розвитку і вдосконалення виробництва; місцем реалізації у системі управління виробництвом. Внутрішні та зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва.

Тема 11. Інвестиційні ресурси

11.1. *Поняття, склад і структура інвестицій.* Сутнісна характеристика інвестицій. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства. Внутрішні та зовнішні джерела інвестування. Різновиди та структура капітальних вкладень, тенденції її зміни у часі.

11.2. *Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування виробничих інвестицій.* Розрахунки обсягу потрібних виробничих інвестицій з урахуванням економічної ситуації на ринку і підприємстві. Варіанти можливих економічних ситуацій, що мають враховуватися у процесі визначення необхідного обсягу інвестицій. Обґрунтування конкретних джерел фінансування капітальних вкладень та обчислення необхідного їх обсягу відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку і підприємстві.

11.3. *Формування і регулювання фінансових інвестицій (цінних паперів).* Роль фінансових інвестицій у становленні та розвитку ринкових відносин. Умови залучення і використання фінансових інвестицій за діючої системи господарювання. Види цінних паперів, порядок їх випуску, обігу і використання. Визначення суми фінансових ресурсів, одержаних від продажу акцій. Обчислення величини дивідендів. Обґрунтування економічної доцільності придбання акцій інвестором. Державне регулювання та масштаби обігу цінних паперів.

11.4. *Залучення іноземних інвестицій для розвитку і підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.* Об'єктивна необхідність залучення іноземних інвестицій. Основні типи прямих іноземних інвестицій. Ознаки привабливості інвестування вітчизняних суб'єктів господарювання. Можливі види і форми іноземних інвестицій. Державне регулювання іноземних інвестицій в економіку України. Чинне законодавство України щодо іноземних інвестицій. Ефективність іноземних інвестицій.

11.5. *Оцінка ефективності виробничих і фінансових інвестицій.* Загальні положення методології визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Методика оцінки ефективності виробничих інвестицій з урахуванням грошових потоків, ставки дисконту (капіталізації), господарського ризику та інфляції. Показники оцінки ефективності виробничих інвестицій: чистий приведений дохід, індекс дохідності, період окупності, внутрішня норма дохідності. Особливості і показники визначення ефективності випуску та реалізації (використання) різних видів цінних паперів.

11.6. *Чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень і фінансових інвестицій.* Сукупність чинників, що впливають на рівень ефективності інвестицій. Основні організаційно-економічні чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень: удосконалення проектно-кошторисної справи; поліпшення технологічно-відтворювальної структури капітальних вкладень; скорочення тривалості інвестиційного циклу; застосування гнучких економічних методів управління інвестиційними процесами.

11.7. *Інвестиційні проекти підприємств.* Економічне обґрунтування інвестиційних проектів різних суб'єктів господарювання шляхом розробки повного або короткого варіанта бізнес-плану. Стисла характеристика інвестиційного проекту, ступінь його завершеності. Форма здійснення та

необхідний обсяг інвестицій для практичної реалізації проекту. Період інвестування до початку експлуатації об'єкта. Вибір з кількох альтернативних економічно привабливішого інвестиційного проекту.

Тема 12. Виробнича потужність підприємства

12.1. Сутність та види виробничої потужності (ВП) підприємства. Сутність та одиниці виміру ВП. Види ВП: перспективна, проектна, ефективна, резервна, поточна (фактично досягнута, діюча). Вхідна, вихідна та середньорічна ВП підприємства. Їх визначення. Поняття вузького місця у виробництві.

12.2. Фактори, які визначають ВП. Дієздатність основних фондів (виробничого та технологічного обладнання). Техніко-економічні норми використання обладнання. Фонд часу роботи обладнання, режим роботи підприємства. Якість і склад сировини, матеріалів та напівфабрикатів. Технологія виробництва. Рівень організації праці та виробництва. Спеціалізація та кооперування підприємств. Виробнича площа. Рівень підготовки кадрів та їх відношення до праці.

12.3. Методика визначення ВП підприємства. Розрахунок ВП провідного цеху, дільниці, групи технологічного устаткування з виготовлення однорідної продукції. Технологічна спроможність (потужність) решти виробничих ланок підприємства. Розрахунок та порівняння коефіцієнтів сумісності. Послідовність розрахунку ВП в умовах серійного, дрібносерійного та одиничного виробництва. Проектування заходів щодо розширення «вузьких місць» згідно з коефіцієнтом виробничої потужності провідної групи устаткування. Виробнича потужність складальної дільниці (цеху). Побудова діаграми потужності підприємства. Показники рівня використання ВП підприємства: коефіцієнт освоєння проектної потужності; коефіцієнт використання поточної потужності.

12.4. Оптимізація виробничої програми та потужності підприємства. Обґрунтування планових обсягів випуску продукції виробничою потужністю. Послідовність дій при оптимізації виробничої програми та потужності підприємства.

Тема 13. Якість та конкурентоспроможність продукції

13.1. Маркетингова діяльність підприємства. Поняття, функції і принципи маркетингової діяльності. Виробнича, продуктова та комерційна концепції маркетингу. Стратегія і тактика маркетингу підприємства. Оцінка маркетингового потенціалу фірми. Особливості визначення ринкового попиту на окремі види продукції (послуг).

13.2. Матеріально-технічне забезпечення виробництва. Характеристика матеріально-технічного забезпечення виробництва. Форми і системи матеріально-технічного забезпечення. Децентралізована (пасивна) і централізована (активна) системи живлення матеріалами внутрішньовиробничих підрозділів. Обчислення потреби підприємства в матеріалах.

13.3. Суть, показники та методи оцінювання якості продукції (послуг). Якість продукції як економічна категорія. Технічний рівень продукції. Система одиничних та загальних показників якості продукції та їхня характеристика. Методи оцінки якості продукції.

13.4. Стандартизація і сертифікація продукції (послуг). Сутнісна характеристика стандартизації продукції, її складові елементи і принципи здійснення. Застосовувані в Україні стандарти (міжнародні, державні, галузеві, науково-технічних та інженерних товариств, підприємств) і технічні умови. Сучасні напрями удосконалення стандартизації виробів. Поняття та економічне значення сертифікації продукції. Обов'язкова і добровільна сертифікація виробів в Україні. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості. Формування систем якості на підприємствах України. Економічна ефективність стандартизації та сертифікації продукції.

13.5. Державний нагляд за якістю і внутрішньовиробничий технічний контроль. Функції та організація роботи Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації (Держстандарту України). Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів територіальними органами Держстандарту - центрами стандартизації, метрології та сертифікації. Об'єкти державного нагляду. Матеріальна відповідальність за порушення вимог стандартів. Внутрішньовиробничий технічний контроль якості. Об'єкти технічного контролю на вході та виході виробничої системи, упродовж технологічного процесу виготовлення продукції. Основні види технічного контролю якості на підприємствах України, їх ефективність.

13.6. Конкурентоспроможність продукції. Поняття і методи визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку. Зростаючий випуск конкурентоспроможної продукції як необхідна умова виходу на світовий ринок і формування сталого іміджу на ньому, забезпечення стабільного фінансового стану підприємства. Технічні, організаційні та соціальні шляхи (заходи) підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємств України.

Питання до екзамену з дисципліни „Економіка підприємства”

1. Поняття "підприємства". Завдання, які повинне вирішувати підприємство.
2. Види підприємств залежно від форм власності та способу утворення (заснування) і формування статутного фонду.
3. Об'єднання підприємств.
4. Організаційна структура підприємства.
5. Управління підприємством.
6. Поняття і склад основного капіталу підприємства. Класифікація основних засобів відповідно до Податкового кодексу України.
7. Амортизація, норма амортизації і методи нарахування амортизаційних відрахувань.
8. Поняття і розрахунок "первісної" і "залишкової" вартості основних засобів підприємства.

9. Поняття і розрахунок "відновної", "ліквідаційної" і "середньорічної" вартості основних засобів підприємства.
10. Фізичний знос основних виробничих фондів підприємства. Методи оцінки фізичного зносу.
11. Моральний знос основних виробничих фондів підприємства. Розрахунок втрат від морального зносу.
12. Показники використання основних виробничих фондів підприємства.
13. Розрахунок фондів робочого часу роботи устаткування.
14. Виробнича потужність підприємства. Фактори, що впливають на величину та рівень використання виробничої потужності.
15. Поняття оборотних коштів підприємства. Їх розподіл по охопленню нормуванням і джерелах формування.
16. Поняття оборотних коштів підприємства. Їх розподіл по сферах обігу і елементах.
17. Поняття і склад оборотних фондів підприємства.
18. Поняття і склад фондів обігу підприємства.
19. Поняття нормування оборотних коштів. Нормування виробничого запасу.
20. Показники ефективності використання оборотних фондів підприємства.
21. Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства.
22. Ефект прискорення оборотності оборотних коштів (вивільнення). Основні шляхи прискорення оборотності оборотних коштів.
23. Персонал підприємства. Класифікація персоналу підприємства по характеру відносини до основного виробництва та виконуваних функціях.
24. Види складів чисельності персоналу підприємства.
25. Показники стану кадрів на підприємстві.
26. Розрахунок чисельності персоналу підприємства.
27. Продуктивність праці. Показники рівня продуктивності праці.
28. Шляхи підвищення продуктивності праці.
29. Оплата праці, види і форми оплати праці.
30. Розрахунок заробітної плати при різних системах відрядної платні праці.
31. Розрахунок заробітної плати при різних системах погодинної оплати праці.
32. Тарифна система оплати праці.
33. Товарна продукція підприємства, її склад.
34. Валова, реалізована і чиста продукція.
35. Концепції маркетингу, як основа цінової політики підприємства.
36. Методи ціноутворення.
37. Основні етапи формування рівня цін.
38. Поняття і види цін.
39. Якість і конкурентоспроможність продукції.
40. Ринок, його типи і виконувани функції.
41. Поняття собівартості продукції підприємства і класифікація витрат, пов'язаних з основною діяльністю по ступеню однорідності і по зв'язку з обсягом виробництва.

42. Поняття собівартості продукції підприємства і класифікація витрат, пов'язаних з основною діяльністю по характеру участі в створенні продукції та за способом віднесення витрат на собівартість окремих виробів.
43. Кошторис витрат на виробництво та класифікація витрат за економічними елементами.
44. Типова номенклатура витрат по статтях калькуляції. Склад статей калькуляції «Зворотні відходи» і «Витрати на утримання і експлуатацію устаткування».
45. Типова номенклатура витрат по статтях калькуляції. Склад статей калькуляції «Загальновиробничі витрати», «Позавиробничі витрати».
46. Нормативний та позаказний методи калькуляції собівартості.
47. Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства. Основні завдання фінансової діяльності підприємства.
48. Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства. Джерела внутрішнього і зовнішнього фінансування.
49. Дохід як показник фінансової діяльності підприємства.
50. Прибуток як показник фінансової діяльності підприємства. Класифікація прибутку за джерелами формування.
51. Прибуток як показник фінансової діяльності підприємства. Класифікація прибутку по основних видах діяльності.
52. Прибуток як показник фінансової діяльності підприємства. Схема формування і використання прибутку.
53. Рентабельність як показник ефективності фінансової діяльності підприємства. Види рентабельності.
54. Поняття і види нематеріальних активів.
55. Реалізація права власності на нематеріальні ресурси.
56. Поняття ризику. Класифікація ризиків по характеру обліку.
57. Поняття ризику. Класифікація ризиків по сфері виникнення.
58. Методи зниження ризиків господарської діяльності підприємства.

Рекомендована література

Базова

1. Ареф'єва О. В., Сахаєв В. Г., Ареф'єв О. В., Махсма М. Б., Попрозман О. І. Економіка підприємства: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Європейський ун-т. – К. : Видавництво Європейського університету, 2004. – 238 с.
2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – Вид. 2-е, доп., перероб. – К. : Атіка, 2007. – 528 с.
3. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : Атіка, 2004. – 480 с.
4. Бойчик І. М., Харів П. С., Хопчан М. І., Піча Ю. В. Економіка підприємства: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. I- IV рівнів акредитації. – 2. вид., виправ. і доп. – К. : Каравела, 2001. – 298 с.

5. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. – К. : Атіка, 2002. – 480с
6. Бондар Н. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: А.С.К., 2004. – 400 с.
7. Грешак М. Г., Колот В. М., Наливайко А. П., Покропивний С. Ф., Сай В. М. Економіка підприємства: Підручник / Київський національний економічний ун-т / С.Ф. Покропивний (ред.). – 2.вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 526 с.
8. Покропивний С. Ф., Швиданенко Г. О., Федонін О. С., Колот В. М., Павленко І. А. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і ситуацій: Навч. посіб. / Київський національний економічний ун-т / А.П. Наливайко (голова редкол.). – 2. вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2005. – 323 с.
9. Шаповал О. Ф. Економіка підприємства: навч. посіб. для дистанц. навчання / Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини "Україна". – К.: Університет "Україна", 2008. – 213 с.
10. Шваб Л. І. Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. – К. : Каравела, 2004. – 568 с.
11. Шваб Л. І. Економіка підприємства (для самостійної роботи): Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Житомирський держ. технологічний ун-т. – Житомир : ЖДТУ, 2004. – 424 с.
12. Шегда А. В., Нахаба М. П., Баюра Д. О., Голованенко М. В., Горянський В. Ф. Економіка підприємства: Підручник / А. В. Шегда (ред.). – К.: Знання, 2006. – 615 с.

Допоміжна:

13. Бойчук І.М., Харів П.С. та ін. Економіка підприємства: Навч.посібник, 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: “Каравела”, 2001.
14. Журило І.В. Конкурентоспроможність нової продукції промислово-виробничого призначення: теоретичні аспекти, методика прогнозування та забезпечення: Монографія: – Кіровоград, ПВЦ "Мавік", 2007. – 186 с.
15. Загородній А. Менеджмент реальних інвестицій: Навч.посібник/ А. Загородній; А. Загородній, Ю. Стадницький . – К: Знання, 2000. – 209 с.
16. Кардаш В.Я Маркетингова товарна політика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
17. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 337 с.
18. Корпоративный менеджмент: Справочник для профессионалов/ Ред. И.И. Мазур. – М.: Высш. шк., 2003. – 1077 с.
19. Крылов Э.И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятия: Учеб. пособие/ Э.И.Крылов, И.В.Журавкова. –М: Финансы и статистика, 2001. – 384 с.
20. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Навч.посібник. – К.: ЦУЛ, 2003. – 376 с.
21. Новицкий Н.И. Управление качеством продукции: Учеб.пособие. -Мн: Новое знание, 2001. – 237 с.
22. Огвоздин В.Ю. Управление качеством: основы теории и практика: Учеб. пособие/ В.Ю. Огвоздин. -4-е изд., испр. и доп.. -М.: Дело и Сервис, 2002. –160 с.

23. Петрович Й.М., Кіт А.Ф. та ін. Економіка підприємства: Підручник /за заг.ред. Й.М.Петровича. – Львів: “Новий світ-2000”, 2004. – 680 с.
24. Пилипчик В.П. та ін. Промисловий маркетинг: Навч.посібник. – К.: ЦНЛ, 2005. – 264 с.
25. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навч. Посібник. – К.: Вікар, 2001. – 178 с.
26. Тренев, Н.Н. Предприятие и его структура: Диагностика. Управление. Оздоровление: Учеб. пособие/ Н.Н. Тренев. – М.: ПРИОР, 2000. – 240 с.
27. Управление затратами на предприятии: Учебник/ В.Г.Лебедев и др.; Ред.:Г.А.Краюхин. – СПб: Бизнес-пресса, 2000. –277 с.
28. Федюкин В.К. Методы оценки и управления качеством промышленной продукции: Учебник/ Федюкин В.К., В.Д.Дурнев, В.Г.Лебедев. – 2-е изд, перераб. и доп. – М: Филинъ; Рилант, 2001. – 328 с.
29. Хрипач В.Я., Суша Г.З. и др. Экономика предприятия. – Минск: Экономпресс, 2000. – 315 с.
30. Экономика предприятия. Под ред Волкова В.А. М.: Инфра, 1997.
31. Экономика предприятия. Под ред. Горфинкеля В.Я. – М.: Юнити, 1996.
32. Экономика предприятия. Под ред. Грузинова В.П.- М.: Юнити, 1998.
33. Экономика предприятия. Под.ред. Сафонова Н.А. – М.: Юрист, 1998.
34. Яковлев Н.Я. Цены и ценообразование: Учеб. пособие/ Н.Я. Яковлев. –3-е узд., перераб. и доп. – М: Маркетинг, 2001. – 106 с.